

УДК: 378.014.5

DOI:10.58494/esai.25(11).2025.01

*Барныбаев Турдумамбет Рысбекович, х.и.к.,
доценттин м.а., ИТЭИ,
turdumambet@mail.ru*

ORCID-0000-0002-9027-1204

*Токтомалбетова Жамиякан Сакибаевна, п.и.к.,
доценттин м.а., ИТЭИ, jami_fa@mail.ru*

ORCID-0009-0002-7999-7407

*Барныбаев Турдумамбет Рысбекович, к.х.н.,
и.о.доцент, ИТЭИ,
turdumambet@mail.ru*

ORCID-0000-0002-9027-1204

*Токтомалбетова Жамиякан Сакибаевна, к.п.н.,
и.о.доцент, ИТЭИ, jami_fa@mail.ru*

ORCID-0009-0002-7999-7407

*Barpybaev Turdumambet Rysbekovich,
candidate of chemical sciences, docent, ITET,
turdumambet@mail.ru*

ORCID-0000-0002-9027-1204

*Toktomambetova, Zhamilyakan Sakibaevna,
candidate of pedagogical sciences, docent, ITET,
jami_fa@mail.ru*

ORCID-0009-0002-7999-7407

БИЛИМ БЕРҮҮНҮН САПАТЫН ЖОГОРУЛАТУУДАГЫ ИЧКИ АУДИТТИН МААНИСИ

Аннотация. Макалада билим берүү системасынын заман бап багыттары менен компетенттүүлүктүн мүнөзү жана алардын түзүлүшү, катынгануу деңгээлинин татаалдыгына карабастан билим берүүнүн сапатын жогорулатуудагы ички аудиттин мааниси талдоого алынган. Ошону менен бирге эле ички аудиттин учурдагы билим берүүнүн сапатына реалдуу жана далилдүү баа берүү, тобокелдиктерди алдын алуу жана кемчиликтерди аныктоонун натыйжалуулугун аныктоо, жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандарттарына шайкештигине дал келүү менен үзгүлтүксүз жакшыртууну камсыздоо, академиялык маданиятты жана жоопкерчиликти өнүктүрүү, тышкы баалоо менен аккредитацияга даярдык сыяктуу түшүнүктөрдүн мааниси кеңири чагылдырылган. Макалада ички аудиттин билим берүүнүн сапатын жогорулатуу боюнча иш аракеттердин удаалаштыгын жана текшерүүчүлөрдүн да иш аракеттери каралган. Анын жыйынтыгында окуу-тарбия процессиндеги тобокелдиктер менен кемчиликтер өз убагында аныкталып, аларды жоюу боюнча негиздүү чечимдер кабыл алынат. Ички аудит билим берүү стандарттарынын аткарылышын, окутуунун мазмунунун актуалдуулугун жана баалоо системасынын адилеттүүлүгүн камсыз кылууга оболго түзөт.

Түйүндүү сөздөр: компетенция, компетенттүүлүк, билим берүүнүн сапаты, ички аудит, жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандарты, академиялык маданият, жоопкерчилик, тышкы баалоо, аккредитация.

ЗНАЧЕНИЕ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА ПРИ ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассматривается значение внутреннего аудита при повышении качества образования несмотря на сложности уровня формирования компетентности и структуры современного направления образовательной системы. Наряду также рассматриваются составные части понятий проведения внутреннего такие как, реальное и доказательное оценивание качества образования, определение результативности недостатков и рисков, соответствие к государственному стандарту высшего профессионального образования, обеспечение непрерывности улучшения, академическая культура и развитие ответственности, внешняя оценка и аккредитация. Также рассматриваются вопросы последовательной деятельности по проведению внутреннего аудита по повышению качества образования и ответственности проверяющих. В результате принимаются меры по исправлению недостатков и рисков определенных во время проведения внутреннего аудита в учебно-воспитательном процессе, а также обоснованные решения по ним. Внутренний аудит дает объективную картину в обеспечении и повышении качества образования, соблюдения требований государственных стандартов, актуальность содержания обучения и оценочной системы.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, качество образования, внутренний аудит, государственный стандарт высшего профессионального образования, академическая культура, ответственность, внешняя оценка, аккредитация.

THE IMPORTANCE OF INTERNAL AUDIT IN IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION

Annotation. This article examines the importance of internal audit in improving the quality of education, despite the complexities of competency development and the structure of the modern educational system. It also examines the components of internal audit concepts, such as realistic and evidence-based assessment of educational quality, determining the effectiveness of deficiencies and risks, compliance with state standards for higher professional education, ensuring continuous improvement, academic culture and the development of accountability, external evaluation, and accreditation. It also considers the consistent implementation of internal audit activities to improve educational quality and the accountability of auditors. As a result, measures are taken to correct deficiencies and risks identified during internal audits in the educational process, as well as substantiated decisions. Internal audit provides an objective picture of ensuring and improving educational quality, compliance with state standards, and the relevance of training content and the assessment system.

Key words: competence, competency, quality of education, internal audit, state standard of higher professional education, academic culture, responsibility, external assessment, accreditation.

Киришүү

Учурда жогорку окуу жайларынын ишмердүүлүгүндө билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу жана аны үзгүлтүксүз жогорулатуу артыкчылыктуу милдеттердин бири болуп саналат. Бул багытта ички аудит билим берүү уюмунун сапатты башкаруу тутумунун негизги компоненти катары каралат.

Ички аудит - бул билим берүү уюмунун ички ресурстарынын, билим берүү процесстеринин жана башкаруу механизмдеринин абалын көз карандысыз жана объективдүү баалоого багытталган системалуу процесс болуп саналат [1, 42-б.]. Ал окуу программаларынын мазмунун, окутуунун методдорун, баалоо системасын жана билим берүүнүн натыйжалуулугун талдоого мүмкүндүк берет.

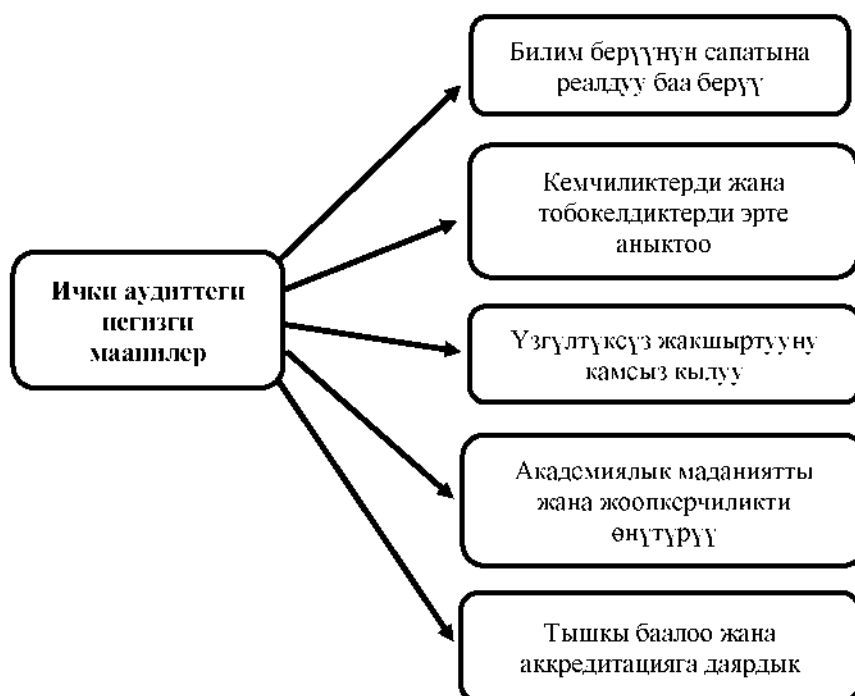
Ички аудиттин негизги мааниси катары билим берүүнүн сапатына реалдуу жана далилдүү баа берүүнү камсыздашы эсептелет. Анын жыйынтыгы жетекчиликке билим берүү процессиндеги күчтүү жана алсыз жактарды аныктоого, ошондой эле сапатты жогорулатууга багытталган негиздүү башкаруучулук чечимдерди кабыл алууга шарт түзөт [2, 118-б.].

Мындан тышкары, ички аудит ЖОЖдогу кемчиликтерди жана тобокелдиктерди алдын-ала аныктоонун натыйжалуу куралы болуп эсептелет. Окуу пландарынын стандарттарга шайкеш келбеши, баалоо процедураларынын формалдуу мүнөздө жүргүзүлүшү же окутуунун натыйжалуулугунун төмөн деңгээли ички аудит аркылуу өз убагында аныкталып, аларды жоюу боюнча сунуштар иштелип чыгат [3, 67-б.].

Ички аудит билим берүүнүн сапатын жогорулатуу багытында үзгүлтүксүз жакшыртуу принциптерин ишке ашырууга көмөк көрсөтөт. Аудиттин жыйынтыгы билим берүү уюмунда корректирлөөчү жана алдын алуучу чараларды пландоого негиз болуп, сапатты башкаруунун циклдик мүнөзүн камсыз кылат. Бул билим берүүнүн сапатын бир жолку текшерүү аркылуу гана эмес, туруктуу өнүктүрүү аркылуу жогорулатууга мүмкүндүк берет [4, 91-б.]. Ошондой эле ички аудит сапат маданиятынын калыптанышына өбөлгө түзөт. Окутуучулар жана кызматкерлер өз ишмердүүлүгүнө сын көз менен мамиле жасап, өзүн-өзү баалоо жана кесиптик өнүгүү көндүмдөрүн өркүндөтүшөт. Бул академиялык жоопкерчиликти жана ачыктыкты бекемдейт [5, 54-б.].

Талкулоо жана изилдөөнүн натыйжалары

Ички аудит — бул билим берүү уюмунун ичинде жүргүзүлүүчү көз карандысыз жана объективдүү баалоо процесси болуп, анын максаты билим берүү процесстеринин, башкаруунун, окуу-методикалык иштин жана сапатты камсыз кылуу механизмдеринин канчалык деңгээлде талаптарга жооп берерин аныктоо болуп саналат. Ички аудиттин билим берүүнүн сапатын жогорулатуудагы негизги маанилерине токтолуп кетели (1-сүр.).

1- сүр. Ички аудиттин билим берүүнүн сапатын жогорулатуудагы негизги маанилери

Алар төмөнкүлөр:

Биринчиден, **сапатка реалдуу баа берүү**. Ички аудит аркылуу окуу программаларынын мазмуну, окутуунун усулдары, баалоо системасы жана окутуучулардын

ишмердүүлүгү объективдүү талданат. Жогорку окуу жайларында билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу жана жогорулатуу маселеси заманбап билим берүү саясатынын артыкчылыктуу багыттарынын бири болуп саналат. Бул контекстте ички аудит сапатка реалдуу жана объективдүү баа берүүнүн натыйжалуу инструменти катары каралат [1, 43-б.].

Ички аудитте сапатка реалдуу баа берүү алдын ала аныкталган критерийлерге жана көрсөткүчтөргө таянуу менен жүргүзүлөт. Бул критерийлер мамлекеттик билим берүү стандарттарына, билим берүү программаларынын максаттарына жана пландалган окуу натыйжаларына, ошондой эле сапатты камсыз кылуу боюнча ички ченемдик иш кагаздарына негизделет [2, 119-б.]. Мындай ыкма баалоонун субъективдүүлүгүн азайтып, бирдиктүү баалоо алкагын түзөт. Сапатка реалдуу баа берүүнүн негизин далилдерге таянган ыкма түзөт. Ички аудиттин жүрүшүндө окуу пландары, силлабустар, студенттердин билим жетишкендиктерин чагылдырган баалоо материалдары, сурамжылоолордун жыйынтыктары, сабактарга байкоо жүргүзүү жана окутуучулардын отчеттору талданат [3, 68-б.]. Далилдерди комплекстүү колдонуу билим берүү процессинин иш жүзүндөгү абалын объективдүү чагылдырууга мүмкүндүк берет.

Ички аудиттин маанилүү өзгөчөлүгү иш кагаздарда көрсөтүлгөн талаптар менен реалдуу практиканын шайкештигин салыштыруу болуп саналат. Аудит учурунда билим берүү программаларында каралган принциптердин, окутуунун методдорунун жана баалоо механизмдеринин практикада кандай деңгээлде ишке ашырылып жатканы аныкталат. Бул формалдуу мүнөздөгү иш-аракеттерди жана сапат системасындагы кемчиликтерди табууга шарт түзөт [4, 92-б.]. Мындан тышкары, сапатка реалдуу баа берүү көп тараптуу маалыматтарды салыштыруу аркылуу жүргүзүлөт. Администрациянын баасы, окутуучулардын өзүн-өзү баалоосу жана студенттердин пикири ички аудиторлор тарабынан талданып, бирдиктүү корутунду чыгарылат [5, 55-б.]. Маалыматтарды айкалыштыруу билим берүү процессинин күчтүү жана алсыз жактарын аныктоого мүмкүндүк берет. Жыйынтыктап айтканда, ички аудитте сапатка реалдуу баа берүү критерийлерге жана далилдерге негизделген, документтер менен практиканын шайкештигин аныктаган системалуу процесс болуп саналат. Ал жогорку окуу жайына билим берүүнүн чыныгы абалын объективдүү баалоого жана сапатты үзгүлтүксүз жакшыртууга багытталган негиздүү башкаруучулук чечимдерди кабыл алууга шарт түзөт.

Экинчиден, **кемчиликтерди жана тобокелдиктерди эрте аныктоо**. Ички аудит көйгөйлөрдү тереңдеп кетпей туруп, табууга жардам берет. Мисалы, окуу программаларынын талаптарга шайкеш келбеши же баалоонун адилетсиз жүргүзүлүшү өз убагында аныкталат. Ички аудитте кемчиликтерди эрте аныктоо билим берүү процессинин бардык компоненттерин системалуу талдоо аркылуу ишке ашырылат. Аудит учурунда окуу программаларынын мамлекеттик стандарттарга шайкештиги, окуу натыйжалары менен баалоо критерийлеринин дал келиши, окутуунун методдорунун натыйжалуулугу жана башкаруу чечимдеринин негиздүүлүгү каралат [1, 44-б.]. Бул талдоо билим берүү процессиндеги алсыз жактарды өз убагында аныктоого шарт түзөт. Тобокелдиктерди эрте аныктоо ички аудиттин алдын-алуучулук мүнөзүн көрсөтөт. Мындай тобокелдиктерге окутуунун сапатынын төмөндөшү, баалоо процедураларынын формалдуу жүргүзүлүшү, кадрдык потенциалдын жетишсиздиги же иш кагаздары менен реалдуу практиканын ортосундагы ажырым саналат [2, 121-б.]. Ички аудит бул тобокелдиктердин пайда болуу себептерин аныктап, аларды башкаруу боюнча сунуштарды иштеп чыгууга мүмкүндүк берет.

Ички аудиттин артыкчылыгы кемчиликтерди факт жүзүндө гана эмес, алардын системалуу мүнөзүн да аныктай алгандыгында. Эгер бир эле көйгөй ар кандай факультеттерде же программаларда кайталанса, бул жеке кемчилик эмес, сапатты башкаруу системасындагы жалпы проблема экенин көрсөтөт [3, 69-б.]. Мындай ыкма терең талдоого жана узак мөөнөттүү чечимдерди кабыл алууга шарт түзөт.

Мындан тышкары, кемчиликтерди жана тобокелдиктерди эрте аныктоо тышкы аудитке жана аккредитацияга даярдыкты жакшыртат. Ички аудиттин жыйынтыгынын негизинде билим берүү уюму өзүнүн алсыз жактарын алдын ала ондоп, тышкы баалоо процессинде тобокелдиктерди азайта алат [4, 93-б.]. Жыйынтыктап айтканда, ички аудитте кемчиликтерди жана тобокелдиктерди эрте аныктоо билим берүүнүн сапатын башкаруунун маанилүү элементи болуп саналат. Ал көйгөйлөрдү алдын ала табууга, негиздүү коррекциялык чараларды көрүүгө жана билим берүү уюмунун туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылууга өбөлгө түзөт.

Үчүнчүдөн, **үзгүлтүксүз жакшыртууну камсыз кылуу**. Ички аудит бир жолку текшерүү эмес, үзгүлтүксүз процесс болуп саналат. Анын жыйынтыгынын негизинде иш-пландар түзүлүп, билим берүү сапатын жогорулатууга багытталган чаралар көрүлөт.

Заманбап жогорку билим берүү системасында сапатты камсыз кылуу бир жолку иш-чара эмес, үзгүлтүксүз жакшыртуу процессин талап кылган динамикалык ишмердүүлүк катары каралат. Бул процессте ички аудит билим берүү уюмунун туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылган негизги инструменттердин бири болуп саналат [1, 45-б.].

Ички аудиттин өзгөчөлүгү анын үзгүлтүксүз жакшыртуу принциптерине таянгандыгында. Аудит билим берүү процессинин учурдагы абалын гана баалабастан, аны өркүндөтүү үчүн негиз түзөт. Аудиттин жыйынтыгы боюнча аныкталган кемчиликтер жана көйгөйлөр корректирлөөчү жана алдын алуучу чараларды иштеп чыгууга багытталат [2, 122-б.]. Бул билим берүү сапатын башкарууда циклдик мүнөздү камсыз кылат.

Үзгүлтүксүз жакшыртууну камсыз кылуу ички аудиттин сунуштарынын аткарылышын көзөмөлдөө менен тыгыз байланышта. Аудиттин жыйынтыгы иш-пландарда чагылдырылып, жооптуу тараптар жана аткаруу мөөнөттөрү так аныкталат. Мындай ыкма аудиттин формалдуу мүнөздө калуусуна жол бербестен, анын практикалык натыйжалуулугун жогорулатат [3, 71-б.].

Ички аудит аркылуу жакшыртуу процесси билим берүү программаларынын мазмунун жаңылоодо, окутуунун методдорун өркүндөтүүдө жана баалоо системасын оптималдаштырууда көрүнөт. Аудиттин негизинде алынган маалыматтар окутуунун натыйжалуулугун жогорулатууга жана окуу натыйжаларынын сапатын арттырууга багытталган чечимдерди кабыл алууга мүмкүндүк берет [4, 94-б.].

Мындан тышкары, ички аудит сапат маданиятынын калыптанышына өбөлгө түзөт. Окутуучулар жана кызматкерлер өз ишмердүүлүгүнө үзгүлтүксүз талдоо жүргүзүп, кесиптик өнүгүүгө умтулушат. Бул өзүн-өзү баалоо жана өзүн-өзү өркүндөтүү жол-жобосун бекемдейт [5, 56-б.]. Жыйынтыктап айтканда, ички аудит аркылуу үзгүлтүксүз жакшыртууну камсыз кылуу билим берүү уюмунун сапатты башкаруу системасынын туруктуулугун жана натыйжалуулугун арттырат. Ал билим берүү процессинин сапатын системалуу түрдө өнүктүрүүгө, тышкы баалоого даярдыкты күчөтүүгө жана атаандаштыкка жөндөмдүү бүтүрүүчүлөрдү даярдоого шарт түзөт.

Төртүнчүдөн, **академиялык маданиятты жана жоопкерчиликти өнүктүрүү**. Ички аудит кызматкерлерди өз ишине сын көз менен карап, сапатка жоопкерчиликти мамиле кылууга үйрөтөт. Бул сапат маданиятынын калыптанышына өбөлгө түзөт. Жогорку окуу жайларында академиялык маданиятты жана жоопкерчиликти калыптандыруу билим берүүнүн сапатын камсыз кылуунун маанилүү шарттарынын бири болуп саналат. Бул процессте ички аудит билим берүү уюмунун бардык катышуучуларынын сапатка болгон мамилесин өзгөртүүгө багытталган натыйжалуу жолу катары каралат [1, 46-б.].

Ички аудит академиялык маданиятты өнүктүрүүдө ачыктык жана далилдүүлүк принциптерине таянат. Аудиттин жүрүшүндө билим берүү процессине тиешелүү чечимдер иш кагаздар, фактыктар жана натыйжалар аркылуу негизделет. Мындай практика формалдуу отчеттуулукка эмес, академиялык чынчылдыкка жана жоопкерчиликти ишмердүүлүккө багытталган мамилени бекемдейт [2, 124-б.].

Академиялык жоопкерчилик ички аудит аркылуу окутуучулардын жана кызматкерлердин өз ишмердүүлүгүнө сын көз менен мамиле кылуусун шарттайт. Аудит окутуунун сапатына, баалоо адилеттүүлүгүнө жана окуу натыйжаларына жоопкерчилик алууну күчөтөт. Натыйжада, ар бир катышуучу билим берүү процессиндеги өзүнүн ролун жана жоопкерчилигин так түшүнө баштайт [3, 73-б.].

Ички аудит академиялык маданиятты өнүктүрүүдө өзүн-өзү баалоонун жолун активдештирет. Окутуучулар жана түзүмдүк бөлүмдөрдүн кызматкерлери аудиттин талаптарынын негизинде өз ишине талдоо жүргүзүп, күчтүү жана алсыз жактарын аныкташат. Бул өзүн-өзү өркүндөтүүгө жана кесиптик өнүгүүгө багытталган ички мотивацияны күчөтөт [4, 96-б.].

Мындан тышкары, ички аудит академиялык эркиндик менен жоопкерчиликтин ортосундагы тең салмактуулукту камсыз кылат. Аудит окутуучуларга өз методдорун эркин тандоого мүмкүнчүлүк берүү менен бирге, окуу натыйжалары үчүн жоопкерчиликти күчөтөт. Бул сапаттуу жана натыйжага багытталган академиялык чөйрөнү калыптандырат [5, 58-б.]. Жыйынтыктап айтканда, ички аудит аркылуу академиялык маданиятты жана жоопкерчиликти өнүктүрүү билим берүү уюмунун сапатты башкаруу системасын бекемдейт. Ал академиялык чынчылдыкты, кесиптик жоопкерчиликти жана сапатка багытталган маданиятты калыптандырууга өбөлгө түзүп, билим берүүнүн туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылат.

Бешинчиден, **тышкы баалоо жана аккредитацияга даярдык**. Ички аудит тышкы аудитке, аккредитацияга жана лицензиялоого даярдануунун натыйжалуу куралы болуп саналат. Уюм алдын ала өз алсыз жактарын ондой алат. Жогорку окуу жайларынын ишмердүүлүгүндө тышкы баалоо жана аккредитация билим берүүнүн сапатын көз карандысыз тастыктоонун негизги формалары болуп саналат. Бул процесстерге натыйжалуу даярдык көрүүдө ички аудит маанилүү алдын ала баалоо жана жөнгө салуу жолу катары каралат [1, 47-б.].

Ички аудит тышкы баалоонун критерийлерин жана талаптарын уюмдун ички процесстерине интеграциялоого мүмкүндүк берет. Аудит учурунда билим берүү программаларынын мазмуну, окуу натыйжалары, баалоо системасы жана башкаруу механизмдери аккредитациялык стандарттарга шайкештик жагынан талданат [2, 126-б.]. Бул уюмга тышкы баалоонун логикасын алдын ала түшүнүүгө жана талаптарга системалуу түрдө даярданууга шарт түзөт. Ички аудиттин өзгөчө мааниси тышкы баалоо үчүн тобокелдик жараткан алсыз жактарды алдын ала аныктагандыгында. Тиешелүү иш кагаздарынын толук эмес жүргүзүлүшү, сапатты камсыз кылуу жол-жоболорунун формалдуу мүнөзү же окуу натыйжаларынын жетишсиз далилдениши ички аудит аркылуу өз убагында аныкталат [3, 75-б.]. Натыйжада, уюм аккредитацияга чейин бул кемчиликтерди жоюу мүмкүнчүлүгүнө ээ болот.

Мындан тышкары, ички аудит тышкы баалоо процессине катышуучуларды - администрацияны, окутуучуларды жана кызматкерлерди - психологиялык жана методологиялык жактан даярдайт. Аудит академиялык жамаатта сапат стандарттарына ылайык иш алып баруу көндүмдөрүн калыптандырып, аккредитацияны формалдуу текшерүү эмес, өнүгүүгө багытталган процесс катары кабыл алууга өбөлгө түзөт [4, 98-б.].

Ички аудиттин жыйынтыктары аккредитациялык өзүн-өзү баалоо отчетторун даярдоодо негизги маалымат булагы болуп кызмат кылат. Бул отчеттордо көрсөтүлгөн корутундулар жана далилдер ички аудиттин материалдарына таянуу менен түзүлүп, алардын ишенимдүүлүгүн жана логикалык негиздүүлүгүн арттырат [5, 60-б.]. Жыйынтыктап айтканда, ички аудит тышкы баалоо жана аккредитацияга даярдыктын маанилүү бөлүгү болуп саналат. Ал жогорку окуу жайына аккредитациялык талаптарга шайкеш келүүнү алдын ала баалоого, кемчиликтерди өз убагында жоюуга жана билим берүүнүн сапатын туруктуу өнүктүрүүгө багытталган стратегияны ишке ашырууга мүмкүндүк берет.

Демек, ички аудит билим берүүнүн сапатын жогорулатуудагы маанилүү башкаруучулук каражат болуп саналат. Ал жогорку окуу жайына өз ишмердүүлүгүн өркүндөтүүгө, билим берүүнүн натыйжалуулугун жогорулатууга, ишенимдүүлүктү бекемдөөгө жана студенттерге сапаттуу билим берүүгө, тышкы аудитке жана аккредитацияга даяр болууга, ошондой эле атаандаштыкка жөндөмдүү бүтүрүүчүлөрдү даярдоого шарт түзүү менен түздөн-түз таасир этет.

Жогорудагы ички аудиттин билим берүүнүн сапатын жогорулатууга карата маанилүүлүгүн аныктоодон улам текшерүүнүн бул түрүнүн салттуу текшерүүдөн бир топ артыкчылыктарынын бар экендиги көрүнүп турат.

Биринчиден, ЖОЖдун жетекчиси көзөмөлдөөнү уюштуруучу катары каралат, андыктан ал объективдүү натыйжаларга кызыкдар болуу менен текшерүүдөн келип чыккан түзүмдүк бөлүмдүн же андагы кызматкердин ишмердүүлүгүн бөлүп карабайт.

Экинчиден, ички аудит жакшыртуунун каражаты катары каралып жаткандыктан, кызматкердин сапатсыз аткарган жумушуна жаза берүүчү функцияны аткарабайт. Ал тобокелдиктерди жана шайкештикти гана аныктоо менен алардын пайда болуу себептерин аныктайт. Мында текшерүүчү менен текшериле тургандардын ортосунда өз ара түшүнүү кызматташтыгы калыптанып, эки тарап тең аныкталган көйгөйлөрдү чечүүгө аракеттенишет.

Үчүнчүдөн, аудитор (текшерүүчү) ошол мезгилдеги көйгөйдү иликтеп, түзүмдүк бөлүмдүн жетекчисине же кызматкерине кырдаалдан чыгуунун жолун жана аткарылуучу иштерди биргеликте чечүүнүн жолун сунуштайт.

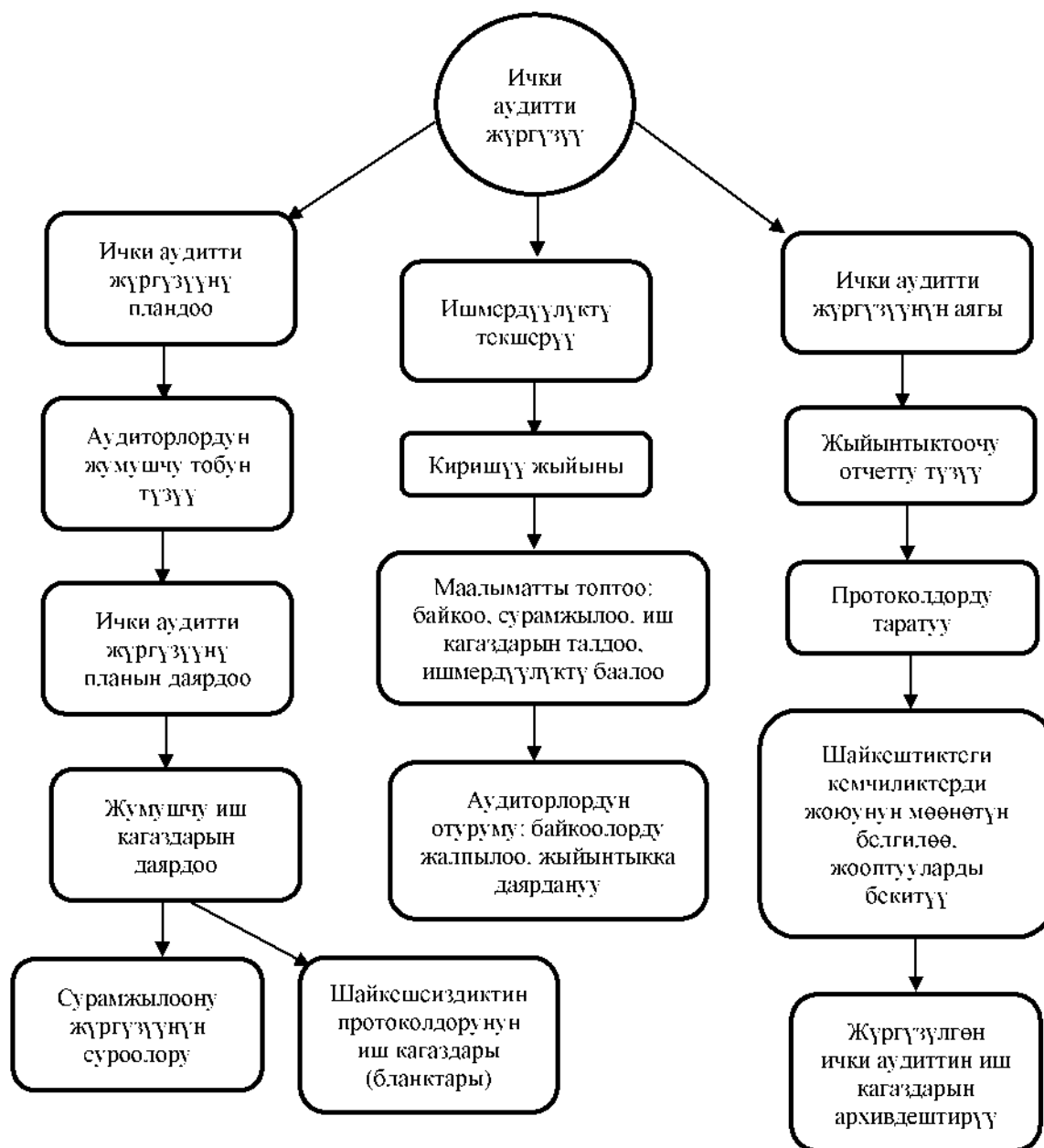
Төртүнчүдөн, ички аудитти жүргүзүүчүлөр түздөн-түз билим берүү мекемесинин кызматкерлери болгондуктан, алардын ишмердүүлүгүнүн натыйжада бенчмаркинг ишке ашырылат, б.а. жакшы көрсөткүчтөрү бар түзүмдүк бөлүмдөрдүн ишмердүүлүгүн башка түзүмдүк бөлүмдөргө алып өтүү менен ЖОЖдун бүтүндөй сапат системасын жакшыртууга оң таасирин тийгизиши каралат [7].

Учурдагы каралып жаткан маселеле боюнча билим берүү мекемелеринде ички аудитти жүргүзүү боюнча илимий-методикалык адабияттардын дээрлик жок экендигин да бул көйгөйдү татаалдаштырат. Кээ бир окумуштуулардын өз алдынча жүргүзгөн илимий изилдөөлөрү ички аудитти жүргүзүүнүн программасын түзүүдө, процесстин эффективдүүлүгү менен натыйжалуулугунун критерийлерин менен көрсөткүчтөрүн аныктоодо, сурамжылоо жүргүзүү үчүн баракчаларды түзүүдө, иш кагаздарын иштеп чыгууда толук кандуу көрсөтмө бере албайт. Ар бир ЖОЖ өз тажрыйбасын өз алдынча толуктап, жүргүзүп келүүдө.

ЖОЖдо ички аудитти жүргүзүүнүн программасын башкы аудитор сапат бөлүмүнүн өкүлү менен биргеликте иштеп чыгат жана ал ректор тарабынан бекитилет. Ошондой эле пландуу ички аудитти жылына бир жолу жүргүзүүнүн буйрутмачысы катары ректор эсептелет [8]. Ички аудиттин программасы аудиторлорду өзүн ишмердүүлүгүн текшерүүсүн чектейт, мисалы, кафедра башчылары өзүлөрүнүн профессордук-окутуучулар курамынын ишмердүүлүгүн текшере албайт.

Ички аудитти жүргүзүүнүн программасы (2-сүр.) көрсөтүлгөн. Зарылчылыгы болгон учурда аудитор тарабынан кошумча маалымат алуу үчүн ЖОЖдун башка түзүмдүк бөлүмдөрүнө кайрылууга укугуна ээ. Сурамжылоо баракчасын түзүүдө аудиторлордун жумушчу тобу төмөнкүлөргө көңүл буруусу зарыл:

- ЖОЖдун сапат менеджменти системасынын иш кагаздары ГОСТ Р ИСО 9001-2008 (2015) талаптарына шайкештигин;
- түзүмдүк бөлүмдөрдүн персоналдары сапат менеджмент системасынын зарыл иш кагаздарын колдонушабы, жетекчиликке алышабы, анын талаптарын билишеби жана кызматтык нусканаманын чегинде аларды аткарышабы;
- ЖОЖдун сапат менеджменти системасынын иш кагаздарынын талаптарына персоналдардын практикалык ишмердүүлүгүнүн шайкештигин [9].

2-сүр. Ички аудитти жүргүзүүнүн программасы

Ички аудит боюнча кийинки жылдардагы отчеттор аркылуу ЖОЖ аныкталган шайкештиктеги кемчиликтердин саны кандай деңгээлде жоюлуп жаткандыгы, канчалык деңгээлде пландалган корректирлөөчү аракеттердин ишке ашып жаткандыгы тууралуу маалымат алып турат жана анын негизинде билим берүүнүн сапатынын жогорулашына тийгизген таасирин аныктай алат.

Корутунду

Ички аудит билим берүү уюмунда сапатты камсыз кылуунун жана өнүктүрүүнүн натыйжалуу механизми болуп саналат. Анын жыйынтыгында окуу-тарбия процессиндеги тобокелдиктер менен кемчиликтер өз убагында аныкталып, аларды жоюу боюнча негиздүү чечимдер кабыл алынат. Ички аудит билим берүү стандарттарынын аткарылышын, окутуунун мазмунунун актуалдуулугун жана баалоо системасынын адилеттүүлүгүн камсыз кылууга өбөлгө түзөт.

Ички аудиттин негизинде окуу программаларын жакшыртуу, окутуунун заманбап усулдарын киргизүү жана педагогикалык кадрлардын кесиптик өнүгүүсүн колдоо боюнча иш-

чаралар иштелип чыгат. Бул билим алуучулардын билим сапатынын жогорулашына жана алардын окуу жетишкендиктеринин туруктуу өсүшүнө шарт түзөт.

Ошондой эле ички аудит билим берүү уюмунда ачыктыкты, жоопкерчиликти жана үзгүлтүксүз жакшыртуу маданиятын калыптандырат. Натыйжада билим берүү уюму тышкы баалоого жана аккредитациялык процесстерге даяр болуп, коомдун жана кызыкдар тараптардын ишенимин арттырат.

Жалпысынан алганда, ички аудит билим берүүнүн сапатын жогорулатууга багытталган стратегиялык мааниге ээ болуп, билим берүү уюмунун туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылат.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Салимова Т.А. Управление качеством образования в вузе. – М.: Академия, 2019. – 256 с.
2. Байденко В.И. Компетентностный подход в системе высшего образования. – М.: ИЦПКПС, 2018. – 204 с.
3. Кузьмина Н.В. Качество образования и профессиональная деятельность преподавателя. – СПб.: Питер, 2020. – 192 с.
4. ENQA. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – Brussels, 2015. – 40 p.
5. Harvey L., Green D. Defining Quality // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – Vol. 18, № 1. – P. 9–34.
6. Harvey L., Williams J. Fifteen Years of Quality in Higher Education // Quality in Higher Education. – 2010. – Vol. 16, № 1. – P. 3–36.
7. Фролова М.Е. Внутренний аудит как инструмент повышения качества образования. Современные исследования социальных проблем. (электронный научный журнал), №12 (20), 2012 file:///C:/Users/IIT/Downloads/vnutrenniy-audit-kak-instrument-povysheniya-kachestva-obrazovaniya.pdf
8. Белова С.Н. Организационная структура системы оценивания качества образовательного процесса в ВУЗе: новое видение. Знание, Понимание. Умение. Проблемы педагогики и психологии. -2008. -№4. -С.120-125.
9. Булыги Р.П. Аудит: учебник для бакалавров. М.: ЮНИ-ТИ-ДАНА, 2009. -431с.

